

Rehabilitasyon, ICF, Temel Kavramlar

ICF bağlamında hasta değerlendirimi

Prof. Dr. Ayşe A. Küçükdeveci
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı
ayse.kucukdeveci@gmail.com

Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon

Amaç:

Sağlık durumlarına bağlı özürlülüğü/engelliliği ya da özürlülük/engellilik gelişme riski olan bireyleri, çevre şartlarıyla da ilişkili olarak, optimal işlevsellik düzeyine erdirtmek ve bunun sürekliliğini sağlamak

Gutenbrunner C et al: Toward a conceptual description of physical and rehabilitation medicine. J Rehabil Med 2011; 43: 760-4

Stucki G & Melvin J: The ICF: A unifying model for the conceptual description of physical and rehabilitation medicine. J Rehabil Med 2007; 39: 286-92

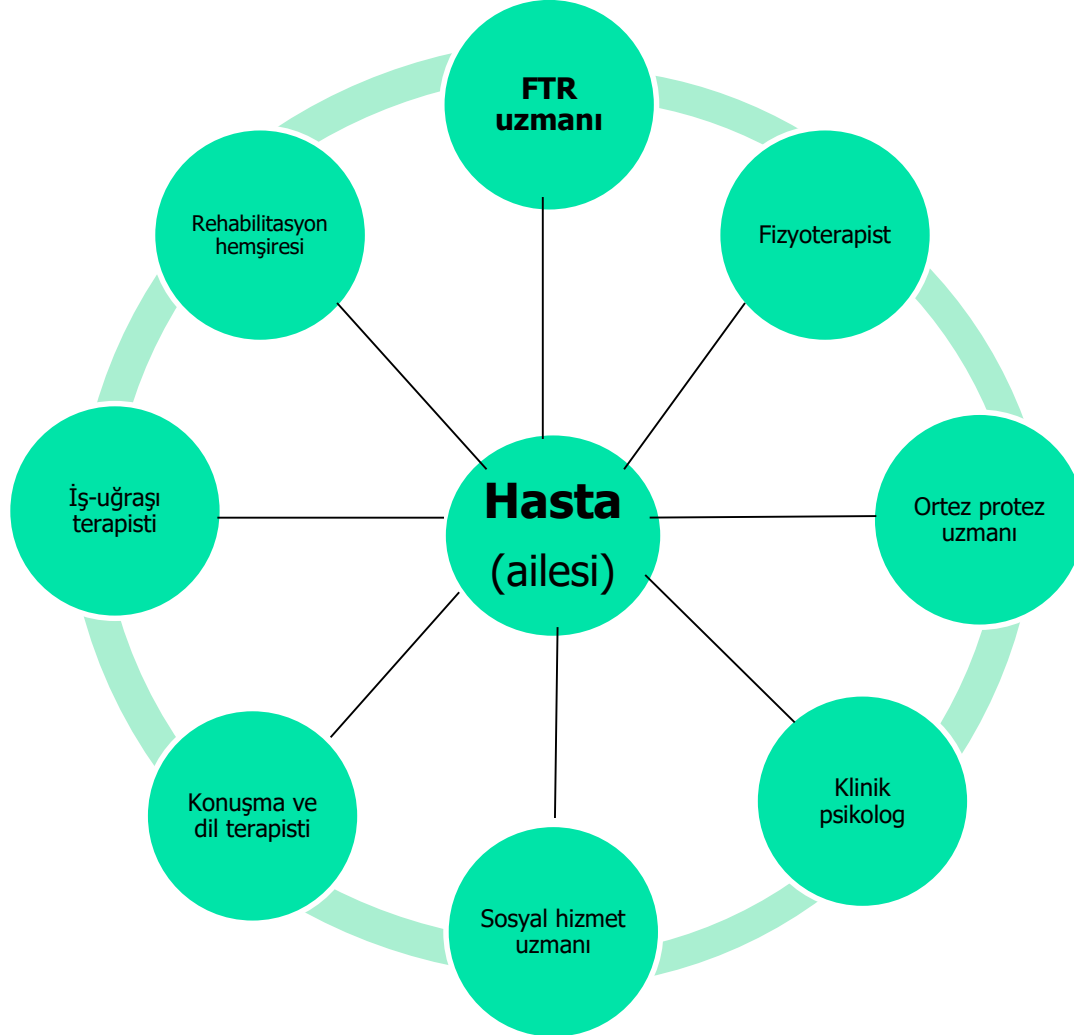
Rehabilitasyon

- Kişinin, fizyolojik/anatomik bozukluğunun ve çevresel kısıtlamalarının elverdiği ölçüde, fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki yönden erişebileceği en üst düzeye gelmesi için yapılan çabaların tümünü içerir.
- Rehabilitasyon, multiprofesyonel ekip çalışması gerektirir.

Rehabilitasyon ekibi

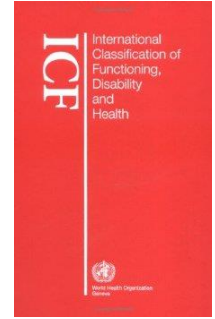
- Fiziksel Tıp Rehabilitasyon uzman hekimi (**Ekip lideri**)
- Rehabilitasyon hemşiresi
- Fizyoterapist
- İş uğraşı terapisti (ergoterapist)
- Ortez - protez uzmanı / teknikeri
- Konuşma ve dil terapisti
- Klinik psikolog
- Sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı)
- Fizyoterapi teknikeri
- Diğer konsültan uzman hekimler

Rehabilitasyon ekibi

ICF: International Classification of Functioning, Disability, and Health (WHO;2001)

Uluslararası İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlık Sınıflandırması (DSÖ; 2001)

ICF sınıflandırmasının amacı, sağlık ve sağlıkla ilgili durumların tanımlanması için **uluslararası düzeyde ortak, standart bir dil ve çerçeve** oluşturmaktır

ICF:International Classification of Functioning, Disability and Health (WHO;2001)

Sağlık ve sağlıkla ilişkili durumların bileşenlerini, vücut, birey ve toplum perspektifleriyle iki temel başlıkta sınıflamakta:

- ✓ **Vücut fonksiyonları ve yapıları**
- ✓ **Aktiviteler ve katılım**

ICF: International Classification of Functioning, Disability, and Health (WHO;2001)

- **Vücut fonksiyonları (body functions):**
Vücut sistemlerinin fizyolojik fonksiyonları
- **Vücut yapıları (body structures):**
Vücudun anatomik yapıları
- ***Bozukluklar (impairments):***
Vücut yapı veya fonksiyonlarındaki anlamlı sapma/kayıp

ICF: Vücut Fonksiyonları ve Yapıları

ICF Bölümü	Vücut Fonksiyonları	Vücut Yapıları
1. Bölüm	Zihinsel fonksiyonlar	Sinir sisteminin yapıları
2. Bölüm	Duyusal fonksiyonlar ve ağrı	Göz, kulak ve ilişkili yapılar
3. Bölüm	Ses ve konuşma fonksiyonları	Ses ve konuşma ile ilgili yapılar
4. Bölüm	Kardiyovasküler, hematolojik, immünolojik ve solunum sistemi fonksiyonları	Kardiyovasküler, immünolojik ve solunum sistemi yapıları
5. Bölüm	Sindirim, metabolik ve endokrin sistem fonksiyonları	Sindirim, metabolik ve endokrin sistemlerle ilişkili yapılar
6. Bölüm	Genitoüriner ve üreme fonksiyonları	Genitoüriner ve üreme sistemleriyle ilişkili yapılar
7. Bölüm	Nöromuskuloskeletal ve hareketle ilgili fonksiyonlar	Hareketle ilişkili yapılar
8. Bölüm	Deri ve ilişkili yapıların fonksiyonları	Deri ve ilişkili yapılar

ICF: International Classification of Functioning, Disability, and Health (WHO;2001)

Bozukluklar (impairments), vücut yapı veya fonksiyonlarındaki anlamlı sapma/kayıp

Hastalık belirti ve bulguları

Vücut fonksiyonları-bozukluklar:

- Bilişsel, duyuşsal, motor, kas-iskelet sis, genitoüriner, gastrointestinal bozukluklar: Konuşma-dil, bellek, dikkat (neglect), uyku bozukluğu, depresyon, ağrı, duyu kaybı, kas gücünde azalma, spastisite, eklemlerde tutukluk, idrar/gaita inkontinansı

Vücut yapıları-bozukluklar:

- Kas-iskelet sis. yapısal bozukluğu (eklem deformitesi, kas atrofisi), beyin vs. yapıların bozukluğu (MR, BT), ciltte bası yaraları

ICF: International Classification of Functioning, Disability, and Health (WHO;2001)

- **Aktivite (*activity*)**, birey tarafından bir hareket ya da görevin yerine getirilmesi,
İşlevselliğe bireysel bakış açısı
- **Katılım (*participation*)**, bir yaşam durumuna yani sosyal hayata iştirak etme,
İşlevselliğin toplumsal yönü
- ***Aktivite limitasyonu (activity limitation)***, aktiviteleri yerine getirme zorluğu
- ***Katılımın kısıtlanması (participation restriction)*** sosyal yaşama katılımdaki zorluklar

ICF:Aktiviteler ve Katılım

Alanlar

- d1 Öğrenme ve bilgiyi kullanma
- d2 Genel görevler ve talepler
- d3 İletişim
- d4 Yer değiştirme
- d5 Kendine bakım
- d6 Ev yaşamı
- d7 Kişiler arası etkileşimler ve ilişkiler
- d8 Temel yaşam alanları
- d9 Toplum hayatı , sosyal hayat ve yurttaşlık

Aktiviteler ve Katılım

1. Öğrenme ve bilgiyi uygulama

- Amaçlı duyuşal deneyimler (seyretme, dinleme, diğer)
- Temel öğrenme (kopyalama, tekrarlama, okumayı, yazmayı, hesaplamayı öğrenme, beceri kazanma, diğer)
- Bilgiyi uygulama (dikkati toplama, düşünme, okuma, yazma, hesaplama, problem çözme, karar verme, diğer)

2. Genel görevler ve talepler

- Tek bir görevi üstlenme
- Birden fazla görevi üstlenme
- Günlük rutinleri yerine getirme
- Stres ve diğer psikolojik taleplerle baş etme

3. İletişim

- İletişim kurma-mesajı alma
- İletişim kurma-mesaj üretme
- Sohbet etme ve iletişim araç ve tekniklerini kullanma

4. Yer değiştirme

- Vücut pozisyonunu değiştirme ve koruma
- Nesnelere taşıma, hareket ettirme ve yönlendirme
- Yürüme ve hareket etme
- Taşıt aracı kullanarak dolaşma

Aktiviteler ve Katılım

5. Kendine bakım

- Yıkanma
- Vücut bölümlerine bakım
- Tuvalet yapma
- Giyinme
- Yeme
- İçme
- Sağlığına dikkat etme

6. Ev yaşamı

- İhtiyaçların karşılanması (barınacak yer, hizmet ve mal edinme)
- Ev işleri
- Eşyaların bakımı ve başkalarına yardım etme

7. Kişilerarası etkileşimler ve ilişkiler

- Kişilerarası genel etkileşimler
- Kişilerarası özel ilişkiler

8. Temel yaşam alanları

- Eğitim
- İş ve çalışma
- Ekonomik hayat

9. Toplum hayatı, sosyal hayat ve yurttaşlık

- Toplum hayatı
- Eğlence ve boş zaman
- Din ve maneviyat
- İnsan hakları
- Politik yaşam ve vatandaşlık

ICF: Baęlamsal Faktörler

Çevresel Faktörler

1. Ürünler ve teknoloji
2. Doğal çevre ve çevrede insan yapımı değişiklikler
3. Destek ve ilişkiler
4. Tutumlar
5. Hizmetler, sistemler ve politikalar

Kişisel Faktörler

Yaş, seks, eğitim, kişilik, davranış biçimi, psikososyal durum gibi kişisel özellikler

ICF: Çevresel Faktörler

1. Ürünler ve teknoloji

Kişisel tüketim, günlük yaşamda kişisel tüketim, ev içi/dışı hareket/taşımacılıkta kişisel kullanım, iletişim, eğitim, çalışma, kültür/eğlence/spor, dini/manevi uygulamalar, özel ve kamu kullanımına ait binaların tasarım/yapı/ inşaatı ve alan geliştirme için ürünler, değerler

2. Doğal çevre ve çevrede insan yapımı değişiklikler

Fiziki coğrafya, nüfus, bitki örtüsü ve hayvanlar, iklim, doğal olaylar, insanın yol açtığı olaylar, ışık, zamanla ilişkili değişiklikler, ses, titreşim, havanın niteliği

3. Destek ve ilişkiler

Yakın aile, geniş aile, arkadaşlar, tanıdıklar/akranlar/iş arkadaşları/ komşular ve topluluk üyeleri, yetkili ve ast konumundaki kişiler, kişisel bakım verenler/kişisel yardımcıları, yabancılar, evcil hayvanlar, sağlık profesyonelleri, diğer profesyoneller

4. Tutumlar

Yakın ve geniş aile bireylerinin, arkadaşların, tanıdıklar/akranlar/iş arkadaşları/ komşular ve topluluk üyelerinin, yetkili ve ast konumundaki kişilerin, kişisel bakım verenler ve kişisel yardımcıların, yabancıların, sağlık profesyonellerinin, diğer profesyonellerin tutumları

5. Hizmetler, sistemler ve politikalar

Tüketim mallarının üretimi için, mimari ve yapısal, açık alan planlaması için, barınma, kamusal, iletişim, taşımacılık, sivil savunma, yasal, dernekler ve örgütler, medya, ekonomik, sosyal güvenlik, genel sosyal destek, sağlık, eğitim ve öğretim, iş ve istihdam ve politika ile ilgili hizmetler, sistemler ve politikalar

ICF: International Classification of Functioning, Disability, and Health (WHO;2001)

İşlevsellik= Fonksiyon görme (functioning)

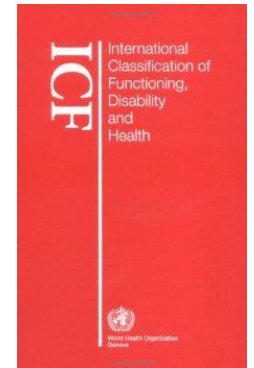
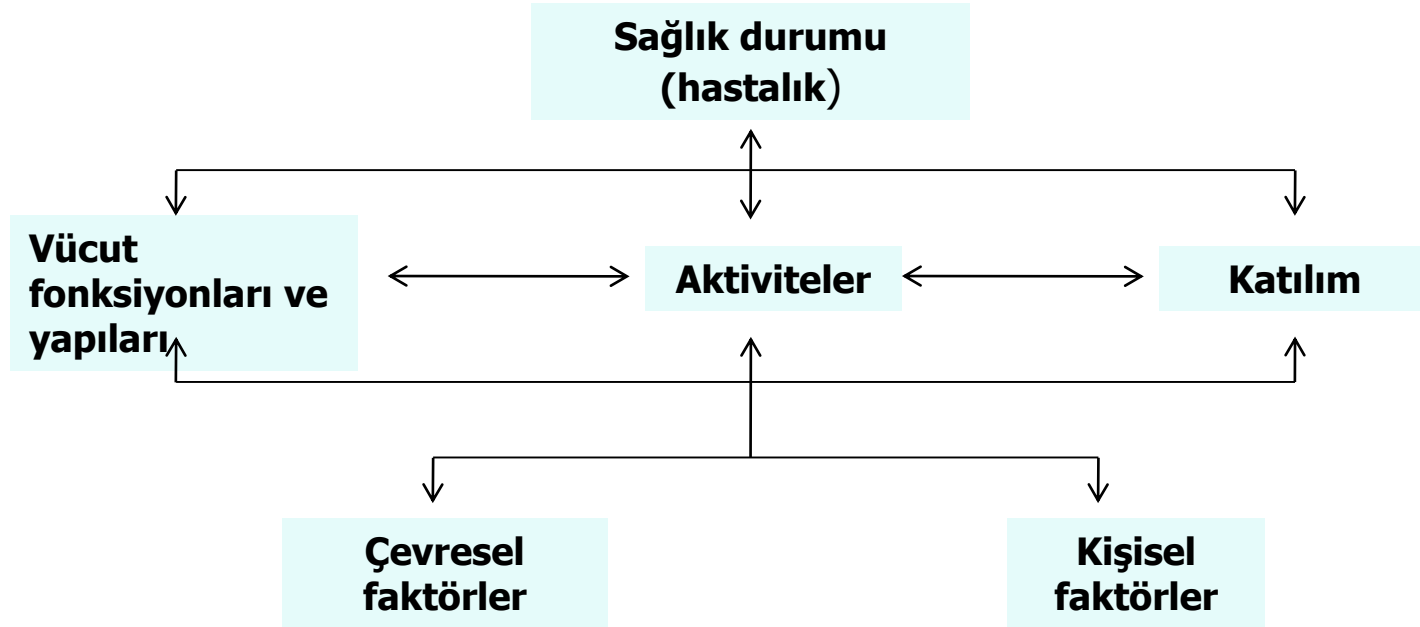
- Vücut fonksiyonları ve yapıları
- Aktiviteler ve katılım

Disabilite= Özürlülük/engellilik, yetiyitimi (disability)

- Bozukluklar
- Aktivite limitasyonu
- Katılımın kısıtlanması

ICF: International Classification of Functioning Disability and Health (WHO; 2001)

Uluslararası İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlık Sınıflandırması

Yaşam kalitesi

Bireyin, gerek kültürel ve içinde bulunduğu ortamın değer yargıları, gerekse kendi hedefleri, beklentileri, standartları ve ilgileri bağlamında, hayatta kendi durumunu algılama biçimi

WHO, 1996

Rehabilitasyon aktif bir süreçtir:

- Hastalık veya bozukluk sonucu ortaya çıkan **özürlülüğü/engelliliği (disabiliteyi) azaltmayı**, kişinin **yaşam kalitesini yükseltmeyi** hedefleyen bir problem çözme ve eğitim sürecidir.
- Sorunları ve bu doğrultuda tedavi yaklaşımlarını belirlemek için bir çok kez değerlendirme yapmayı gerektirir.

Neden, ne amaçla değerlendirme?

- Hasta tedavi ve izleminde klinik karar vermek
- Hizmet kalitesini değerlendirmek ve geliştirmek (=Klinik denetim)
- Klinik ve epidemiyolojik araştırmalarda tedavilerin etkinliklerini, hasta gruplarının gereksinimlerini belirlemek
- Sağlık politikalarını belirlemede plan ve değerlendirme yapmak

ICF bağlamında değerlendirme

- Vücut fonksiyonları
- Vücut yapıları
- Aktiviteler
- Katılım
- Çevresel faktörler

Neyi deęerlendirmeli: Vücut fonksiyonları

- Bilişsel fonksiyonlar
- Ağrı
- Dokunma ve diğer duysal fonksiyonlar
- Konuşma ve dil
- Eklem Fonksiyonları: Mobilite, stabilite
- Kas Fonksiyonları: Kas gücü, tonusu, endurans
- Yürüyüş fonksiyonu
- Enerji
- Uyku
- Emosyonel fonksiyonlar
- Sfinkter Fonk: Defekasyon ve miksiyon
- Seksüel fonksiyonlar
- Kardiyovasküler, solunum sistemi fonk
- Sindirim sistemi fonk
- Hematolojik sistem fonk
- İmmunolojik sistem fonk

Neyi değerlendirmeli: Vücut yapıları

- Eklemlerin yapıları
- Eklem çevresi dokuların yapıları
- Sinir sistemi yapıları:
Beyin, omurilik
- Deri bölgesinin yapısı
- Solunum sistemi yapıları
- KVS yapıları
- Sindirim sistemi yapıları

Neyi değerlendirmeli: Aktiviteler ve Katılım

Aktiviteler

- Öğrenme ve bilgiyi uygulama: Dinleme, seyretme, okuma, yazma, hesap yapma, problem çözme, karar verme
- İletişim
- Vücut pozisyonunu sürdürme ve değiştirme (denge)
- Objeleri kaldırma, taşıma
- İnce el işleri
- El, kol kullanımı
- Yürüme, hareket etme
- Araba kullanma
- Kendine bakım: Yıkanma, tuvalet kullanma, giyinme, beslenme
- Ev işleri

Katılım

- Kişiler arası etkileşimler ve ilişkiler
- Aile ilişkileri
- Yakın ilişki (cinsel yaşam)
- Ev yaşamı,
- Eğitim
- İş ve çalışma yaşamı
- Sosyal yaşam
- Rekreasyon, boş zamanları değerlendirme aktiviteleri

İnmeli hastanın değerlendirilmesi

- Vücut fonksiyonları
 - Bilişsel, duyuşsal, motor, kas-iskelet sis, genitoüriner, gastrointestinal bozukluklar: Konuşma-dil, bellek, dikkat (neglect), uyku boz, depresyon, ağrı, duyu kaybı, kas gücünde azalma, spastisite, eklemlerde tutukluk, idrar/gaita inkontinansı
- Vücut yapıları
 - Kas-iskelet sis. yapısal boz (eklem deformitesi, kas atrofisi), beyin vs. yapıların boz (MR), ciltte bası yaraları
- Aktiviteler
 - Öğrenme ve bilgiyi kullanma, iletişim, mobilite, kendine bakım, evle ilgili aktiviteler
- Katılım
 - Kişiler arası etkileşimler ve ilişkiler, ev yaşamı, eğitim, iş ve çalışma yaşamı, toplum hayatı- sosyal hayat ve yurttaşlık
- Çevresel faktörler
 - Yakın aile, sağlık profesyonelleri, sağlık hizmetleri/sistemleri ve politikaları